

Gajkowska, Cecylia

"Polska bibliografia adnotowana wiedzy o środkach masowego komunikowania za rok 1966", Sylwester Dziki, Kraków 1969 : [recenzja]

Rocznik Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego 10/2, 259-262

1971

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Polska bibliografia adnotowana wiedzy o środkach masowego komunikowania za rok 1966 pod redakcją Sylwestra Dzikiego, Kraków 1969, Ośrodek Badań Prasoznawczych RSW „Prasa”.

W końcu 1969 r. ukazała się *Polska bibliografia adnotowana wiedzy o środkach masowego komunikowania za rok 1966*. Jest to pierwsza próba przeglądu adnotowanego w zakresie nie tylko prasoznawstwa, ale i nauk humanistycznych. Rejestrację bieżącego materiału dotyczącego prasy współczesnej i historii, radia, telewizji i filmu prowadzi *Polska bibliografia literacka* z punktu widzenia potrzeb literatury i kultury. Przeglądy adnotowane nowości z dziedziny prasoznawstwa szeroko rozumianego znaleźć można w niektórych pismach fachowych, np. w „Prasie Polskiej” (*Notatnik bibliograficzny* rejestruje wydawnictwa książkowe oraz niektóre prace w czasopismach, porządkując materiał według grup tematycznych: bibliografia prasy, prasoznawstwo, zawód dziennikarski, współczesna prasa polska, z dziejów prasy polskiej i in.). Noty o nowościach z zakresu prasoznawstwa znaleźć można w „Zeszytach Prasoznawczych”, a w zakresie filmu w „Kinie”. Są to jednak tylko bieżące przeglądy materiału.

Krakowski Ośrodek Badań Prasoznawczych wystąpił zatem z inicjatywą cenną i pożyteczną. Redaktorzy tomu podjęli ambitne zadanie zewidencjonowania i analizy dokumentów nie tylko z dziedziny prasoznawstwa, ale i innych środków masowego komunikowania: telewizji, radia i kina. Tytuł sugeruje, że w omawianej *Bibliografii* czytelnik znajdzie zestaw informacji o tzw. „mass mediach”. Trzeba się na wstępie zastanowić, w jakich proporcjach uchwycono materiały dotyczące środków masowego przekazu: prasy, radia, telewizji i kina. Statystyczne zestawienie informuje, że w zakresie prasoznawstwa zaprezentowano ponad 170 not bibliograficznych, w pozostałych — 70. Już analiza schematu klasyfikacyjnego pokazuje, że prasoznawstwo zostało potraktowane najszerszej i najobszerniej. Uwzględniono tu problemy: teorii i praktyki prasy, badania języka prasy, ekonomiki, socjologii i psychologii prasy, dokumen-

tacji, bibliografii, wreszcie historii prasy. W zakresie telewizji uwzględniono np. problemy wpływu telewizji na podniesienie wyników nauczania i upowszechniania kultury, wykorzystanie telewizji dla celów oświatowych, roli telewizji w przekazywaniu masowej informacji. Noty traktujące radio jako jeden ze środków masowego komunikowania uwzględniły np. problemy: radio jako instrument kultury masowej, jego rola w tworzeniu modelu polityczno-kulturalnego społeczeństwa, socjologii odbioru w rozmaitych środowiskach. Najmniej dokładnie potraktowany został zespół informacji o kinie (filmie); niezbyt liczne pozycje dotyczące tego środka masowego komunikowania koncentrowały się na problemach analizy i aktualnego stanu polskiej krytyki filmowej, socjologii filmu, filmu jako jednego z podstawowych wskaźników kultury masowej. Zachowane proporcje są jednak zgodne z rzeczywistością; istotnie prasoznawstwo — sądząc z materiałów — jest dziedziną obejmującą szeroki zakres zagadnień. W zasadzie, w tak ukierunkowanej bibliografii, uwzględniono najważniejsze prace o filmie, ale *Polska bibliografia literacka* w dziale „Film” dorzuca jeszcze sporo pozycji, i to z czasopism figurujących w wykazie wykorzystanych źródeł.

Zasięg omawianej *Bibliografii adnotowanej* obejmuje publikacje ukazujące się na terenie Polski bez względu na język, osobę autora, pomija zaś (konsekwentnie) prace opublikowane poza krajem. Przedmiotem opisu i analizy stały się wydawnictwa książkowe oraz prace drukowane w czasopismach. Według informacji redakcji przedmiotem stałej kwerendy Ośrodka jest ponad 200 tytułów czasopism, tomów studiów (szkoda, że nie załączono pełnego zestawu źródeł), w omawianym tomie opracowano 246 adnotacji treściowych (w tym 30 pozycji książkowych), a wśród wykorzystanych do tego celu materiałów figurują 54 tytuły. W zestawie wykorzystanych źródeł, obok pism fachowych z dziedziny prasoznawstwa, telewizji i radia, znalazły się czasopisma społeczno-kulturalne i niektóre literackie, historyczne, pedagogiczne, prawnicze. Podstawowy materiał został zaczerpnięty z „Zeszytów Prasoznawczych” (opracowanych 30 not, wykorzystano cały materiał z pominięciem recenzji i kroniki), „Rocznika Historii Czasopiśmiennictwa Polskiego” (22 noty), „Biuletynu Zarządu Głównego RSW »Prasa«” (20 not). Zostały zatem spenetrowane podstawowe źródła w zakresie prasoznawstwa w ogóle. Natomiast czytelnik-badacz prasy literackiej chciałby znaleźć w *Bibliografii adnotowanej informacje o czasopismach literackich*. W wykazie źródeł zabrakło np. „Pamiętnika Literackiego”, „Ruchu Literackiego”, „Meandra”, „Znaku”, „Liter”, w których publikowano prace o czasopismach literackich¹. Czy redakcja świadomie te czasopisma pominęła, czy

¹ J. Szczepaniec, *Metryka wydawnicza „Monitora”*, „Pamiętnik Literacki”, 1966, z. 1; W. P. Szymański, *Z dziejów lewicy literackiej*. (O „Lewarze”), „Ruch

było to wynikiem przemyślanej koncepcji? Warto zaznaczyć, że liczne prace o historii czasopism literackich rozsiane są po wielu czasopismach, księgach pamiątkowych² i zbiorowych³. Są to najczęściej artykuły wspomnieniowe, przyczynkarskie, ale przynoszą niekiedy materiał informacyjny o dziejach pisma. Zewidencjonowanie całości materiału na bieżąco (możliwe do uchwycenia choćby przez *Bibliografię zawartości czasopism*) na pewno byłoby korzystne i celowe. Powstaje pytanie, czy prace o czasopismach o charakterze wspomnieniowym powinny znaleźć się w tak ukierunkowanej bibliografii? Przecież *Bibliografia* uwzględnia według założenia redakcji prace o charakterze naukowym, popularnonaukowym i publicystyczno-informacyjnym. *Bibliografia* objęła istotnie obszerniejsze prace o czasopismach, oparte na materiałach archiwalnych, a zabrakło prac z wymienionych wyżej czasopism. Niezupełnie jasne są kryteria doboru materiału z wykorzystanych źródeł. Dlaczego na przykład pominięto artykuły: W. P. Szymański, *Co za czasy* (o czasopiśmie „Nasz Wyraz”), „Współczesność”, 1966, nr 9; T. Rojek, *O pół wieku młodsze*, „Prasa Polska”, 1966, nr 8 (o tzw. czasopismach „uczonych”); K. Zawadzki, *Najdawniejsze gazety polskie*, „Prasa Polska”, 1966, nr 9; W. Zechenter, *Siedem karykatur*, „Kultura”, 1966, nr 4 (wspomnienia o redaktorach i współpracownikach „Gazety Literackiej”, 1926—1934)? W wykazie wykorzystanych źródeł znalazły się czasopisma, w których ogłoszono te prace.

Pozostaje do rozważenia kwestia schematu klasyfikacyjnego zastosowanego w *Bibliografii adnotowanej*. Jest on w zasadzie jasny i przejrzysty, ale przede wszystkim w odniesieniu do prasoznawstwa. Natomiast zabrakło w nim punktów w stosunku do innych środków masowego komunikowania: telewizji, radia i kina. Czy nie byłoby celowe wyodrębnienie czterech zasadniczych grup: Prasa (prasoznawstwo) — Telewizja — Radio — Kino (film) i szczegółowy podział dopiero wewnątrz grup, np. w grupie Prasa — podgrupy: Teoria i metodologia, Bieżąca praktyka, Historia i inne?

Literacki”, 1966, z. 5; W. P. Szymański, „Żagary” i „żagaryści”, „Znak”, 1966, nr 1/2; G. Piątko, *Rola czasopism okresu oświecenia w propagandzie studiów nad antykem*, „Meander”, 1966, nr 9; Z. Ciesielski, *Gdańskie czasopisma polskie sprzed roku 1945*, „Literary”, 1966, nr 9; S. Dziadoń, „Gdańska Gazeta” pierwszych lat dziesięciu (1891—1901), tamże, nr 7.

² Np. *Prace o literaturze i teatrze ofiarowane Z. Szweykowskiemu*, Wrocław 1966; tu praca: E. Aleksandrowska, *Ostatnie lata „Monitora” (1779—1785) w świetle „autopowtórzeń”. Propozycje periodyzacyjne.*

³ Np. *Z dziejów polskości na Ziemi Lubuskiej*, Zielona Góra 1966; tu praca: W. Lemiesz, *O prasie polskiej na Ziemi Lubuskiej w dwudziestoleciu międzywojennym.*

Adnotacje treściowe, opracowane zgodnie z założeniami teoretycznymi służby dokumentacyjno-bibliograficznej, zawierają następujące elementy: opis bibliograficzny dokumentu, określenie charakteru opracowania (naukowe, popularnonaukowe, publicystyczno-informacyjne), informacje o treści, metodach i zastosowanych technikach badań autora, zawierają także wyniki badań oraz sytuują dokument na tle wiedzy z danej dziedziny, zaznaczając, czy jest to opracowanie problemu pierwsze czy też wielokrotne. Informację wzbogaca — przy pozycjach książkowych — zestaw recenzji i polemik. Tak skonstruowane adnotacje treściowe dobrze informują o treści opisywanego dokumentu, spełniając założenia redakcji. Wysoki poziom ich przygotowania został zagwarantowany dzięki zaproszeniu do zespołu kompetentnych współpracowników z dziedziny prasoznawstwa, dokumentacji naukowej i innych.

Bibliografia zaopatrzona została w indeksy: autorów, tytułów czasopism oraz indeks przedmiotowy, niezbędny w tego typu publikacji, ułatwiający korzystanie, zwłaszcza przy uporządkowaniu całego materiału, według nazwisk autorów omawianych prac.

W sumie stwierdzić trzeba, że jest to publikacja cenna i pożyteczna, przeznaczona ze względu na szeroki zakres tematyczny dla dość szerokiego kręgu odbiorców, przygotowana tzw. „małą poligrafią” w ten sposób, by mogła tworzyć kartotekę. Jako postulat, uświadamiany zapewne zresztą przez sam zespół autorski i redaktora, można by uznać konieczność maksymalnego zwięzienia luki czasowej między chronologią opracowywanego materiału a terminem publikacji, a więc nadania temu ze wszech miar potrzebnemu wydawnictwu charakteru rzeczywiście bieżącego.

Cecylia Gajkowska

Margot Lindemann, *Deutsche Presse bis 1815. Geschichte der deutschen Presse*, Teil I, Berlin 1969, Colloquium Verlag, ss. 357.

Książka Margot Lindemann jest piątym tomem w serii *Rozprawy i materiały publicystyczne*, inspirowanej i wydawanej przez Fritza Eberharda. Stanowi zaś część pierwszą obszernej trzynomowej publikacji wydawanej wspólnie z kierownikiem Instytutu Badań Prasoznawczych w Dortmundzie Kurtem Koszykiem. Ma to być próba całościowego przedstawienia dziejów prasy niemieckiej do 1815 r.

Autorka nie tylko wykorzystała najnowszy stan wiedzy o przedmiocie, w zasadzie rozproszony po fachowych czasopismach, ale sięgnęła do materiałów źródłowych w archiwach i bibliotekach. Rzecz jest tym bardziej